

Елеонора Скиба

доктор філософських наук, професор,

професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

(м. Дніпро)

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ

Сучасна система виховання здобувача вищої освіти вимагає від кожного учасника навчального процесу необхідності сконструювати себе як активного та відповідально діючого, компетентного та неупередженого суб'єкта, який не обмежений стереотипами щодо віку, гендеру, або нації. Виховання поваги до прав і свобод людини, особистої відповідальності як громадянина стали найважливішим завданням змісту освітньо-виховної функції сучасної філософії права. Виховання такої особистості вимагає використання принципу плюралізму та міждисциплінарних знань у процесі засвоєння та використання наукового знання. Розуміння єдності герменевтичного, феноменологічного, конкретно-історичного методів, методу порівняльного аналізу із застосуванням різних прийомів, що базуються на принципах методологічного плюралізму, які враховують також особливості діалектичного методу допоможе виховати відповідальне ставлення. Сучасне суспільство має поважати співіснування протилежностей або відмінностей у соціально-культурному просторі. Питання гендерної відмінності не можуть вирішуватися у площині протиріччя. Сучасна система освіти має навчити індивідуума вирішувати проблеми через адаптацію, гнучкість, відкритість до трансформацій без втрати своєї особистої свободи або своїх прав та своєї індивідуальності.

Філософія права, через формування у особистості критичного мислення надає людині зрозуміти шляхи побудови правої картини світу, проаналізувати здобутки сучасних правових доктрин і робить вагомий внесок у соціальну стабільність. Ця сфера наукового знання, розкриваючи світ буття права, допомагає зрозуміти, що через вивчення закону та праворозуміння середовища можна уявити загальну картину суспільства, і навпаки. Аналізуючи сутність права, досліджуючи розвиток правових доктрин, становлення морально-правових концепцій, філософія права сприяє не тільки розвитку правової свідомості, але й створює, тим самим, соціально-філософський дискурс. Наукові доробки цієї теоретичної галузі знання впливають на майбутні соціальні проекти. Дискурс, діючи як репрезентаційний аспект світу у вигляді соціально-правових процесів, відносин, соціально-економічних структур реальності, розкриває себе через «ментальний світ» правових та моральних цінностей в складному сплетінні із соціальним світом. Філософія права досліджує які універсальні цілі переслідує право та закон і, таким чином, приймає участь у формування дискурсу. Дискурс, у свою чергу, не тільки репрезентує світ яким він є, він об'єднує вже існуючі і перспективні соціальні

проекти. Філософія права бере участь у створенні майбутніх напрямків соціально-правових проектів. Як учбова дисципліна вона формує навички, які допомагають особистості, зберігаючи власну ідентичність, аналітично мислити та позитивно сприймати соціально-культурне різномаяття. Досліджуючи загальні основи правової реальності, філософія права виходить за межі суто правничих питань. Вивчаючи онтологічний, антропологічний, екзистенціальний характер буття правової реальності, філософія права розглядає питання таких загально важливих цінностей як справедливість, рівність, право, міра, добро в системі держави та окремої людини. Досліджуючи правову реальність ми розуміємо культурний, економічний, соціальний зміст певного періоду країни. Вивчаючи правові явища крізь філософське бачення ми виявляємо загально важливі смисли цих правових явищ, розуміємо їх як прояв культурно-історичних феноменів у формі правових явищ.

Філософія права надає можливість зрозуміти буття як загальнолюдську цінність, вона досліджує культуру, мораль через правові норми, вивчає свідомість людини на рівні правозастосування. Займаючись соціально-правовими реаліями, філософія права звертає увагу на вічні питання хаосу та порядку, смислу та цінності соціуму, людини та держави, таким чином, ця наука досліджує, що є для людини та держави найголовнішим і найважливішим, у якому напрямку має суспільство спрямувати свої зусилля, вона звертає увагу суспільства на свідомість та правову свідомість як рушійних чинників існування буд-якої спільноти.

У сучасному світі роль соціальних наук у забезпеченні стабільності розвитку стає все більш актуальною та вирішальною. Філософія права посідає дедалі вагомее місце у процесі розбудови свідомості, у тому числі, правової. Ми бачимо, що досягнення будь-якою країною економічного розвитку не забезпечує цій країні сталого стабільного становища. Постійно відбуваються економічні, соціальні, екологічні кризи. Соціальна філософія та філософія права є тим потужним знаряддям, що може завдяки своїй специфіки проаналізувати внутрішню сутність проблеми і, тим самим, зв'ясувати перспективи. Соціально-економічний оцінка допомагає зрозуміти, що досягти сталого розвитку можна лише в умовах єдності та цілеспрямованості між різними факторами, якими детерміновано загальний рівень життя суспільства.

Соціально-філософський аналіз сучасного дискурсу допоміг встановити певні аспекти сталого розвитку, а саме: екологічний, економічний, демографічний, соціальний та культурологічний. Сучасне світове суспільство вже зрозуміло, що досягнути сталого розвитку не можливо тільки завдяки зусиллям спрямованим на економічні зрушення, треба знайти якісь інші чинники впливу на загальну ситуацію постійно існуючої кризи. Роль суспільної свідомості у розбудові політичних та економічних процесів надзвичайна. Тому, така функція філософіє права, як виховно-освітня дедалі більше має розумітись у суспільстві як фундаментальна, без соціальних перетворень не можна вирішити, на нашу думку, проблеми різного роду криз.

Ми вважаємо, що прийшов час коли зрозуміло, що технологічні здобутки як ціль не можуть забезпечити сталий розвиток економічного чи, навіть, політичного становища. Увага до розвитку свідомості людини має стати пріоритетом якщо ми бажаємо, щоб технології надали позитивний вплив, призвели до економічного, політичного зростання. Матеріально-технічні здобутки мають бути не ціллю, а засобом розвитку духовного стану індивідуальності та колективу. Ми бачимо, що певні країни досягли неймовірних висот у промисловості, але це не забезпечило їх стабільність. В основі будь якої діяльності людини має бути свідоме відношенні до життя як найвищої цінності, повага до самого процесу людського існування. Життя доводить, що ті «примари», про які казав Бекон у своїй роботі «Новий Органон» у вигляді застарілих стереотипів так чи інакше впливають на людську свідомість. Філософія права допомагає проаналізувати що є суще та належне, яким чином людський розум має дістатися істини.

Список використаних джерел

1. Жданенко С. Б. Правовий менталітет та правове виховання. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого*. 2013. № 4 (18). С.184–189.
2. Скиба Е. К. Ідентичність у сучасному просторі: монографія. Вінниця, 2017. 169 с.

Ілля Тебенко

студент I курсу спеціальності «Геодезія та землеустрій»

Науковий керівник: Шлеїна Л.І.,

доктор філософії з педагогічних наук,

старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук,

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

(м. Мелітополь)

ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА У ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Гендерна проблематика є інноваційним науковим і філософським дискурсом, відповідним процесам модернізації та постмодернізації глобалізованого світу. Виникнення гендерного дискурсу спричинене критикою класичних теорій статі, що заперечували традиції у взаєминах чоловіка і жінки та сприяли затвердженню нових підходів, відповідних епосу модерну та постмодерну. Вперше в історії філософії Ніцше окреслює концептуальні основи для репрезентації феномена жіночого в філософському дискурсі та підриву тим самим класичної патріархатної мізогіністичної традиції в філософії. Пізнання, свідомість, втрачає у Ніцше пріоритет перед тілом і розглядається ні як самостійна істота, а як продукт діяльності тіла.

Подальший розвиток філософської концептуалізації жіночого на основі філософії Ніцше представлено в двох основних філософських критичних дискурсах сучасності, таких як 1) постструктуралізм і постмодернізм (Ж. Лакан, Ж. Дерріда, Ж. Дельоз, М. Фуко, Ж. Ф. Ліотар) та 2) філософія фемінізму (Дж. Батлер, Р. Брайдотті, Л Ірігаре, Ю Крістева). Концепція тіла як ефекту влади, що належить М.

Фуко, стверджувала, що гендерні маркування суб'єктивності є соціально сконструйованими і виробляються певними типами владних стратегій. За Ж. Дельоз концепція бажання як виробництва полягає в тому, що бажання є матеріальною трансформацією життєвої стратегії, яке може скласти основу незалежної жіночої суб'єктивності в культурі. Філософія фемінізму вносить істотний внесок у відмову від практик бінарного філософського мислення, оскільки в ній не відтворюється традиційна патріархатна структура ідентичності.

Спираючись на практики Ж. Лакана [1] М. Фуко [2], Д. Остіна [3], відомий американський філософ Дж. Батлер вводить в сучасний науковий дискурс теорію перформативної гендерної ідентичності [4], що вказує на відсутність будь-яких справжніх сутностей («унікальних», «Автентичних», «даних») у практиках репрезентації. Відповідно до перформативної теорії, що виходить з первинності дії відносно структури, а не існує справжньої природи жінки або істинної природи чоловіка, що впливають з їх тілесних особливостей. У зв'язку з цим гендер розглядається як результат багаторазових перформативних дій індивіда (performative acts), здійснених у певному культурному контексті. Гендер інтерпретується як технологія репрезентації себе за допомогою різних соціальних інститутів: сім'ї, системи освіти і виховання, засобів масової інформації, політики, права, мови, мистецтва, науки та на думку Т. де Лауретіс є наслідком самопрезентації в широких межах: від нормативних гендерних дисплеїв до повного розмивання кордонів статі [5]. Така репрезентація постає у певному сенсі «грою» між психікою і зовнішнім проявом, що регулюється дискурсом і нормами.

Отже, означені питання безперечно підлягають додатковому обговоренню, аргументації. Проте не підлягає сумніву той факт, що відмітною стороною гендеру є його динамічний характер, а його розуміння означає вивчення гендерних процесів, різних тенденцій і механізмів та їх трансформації. Сьогодні можна припустити, що співвідношення структурного та індивідуального рівнів механізму гендерної динаміки продовжуватиме мінятися. Вектор цієї зміни спрямований на користь зростаючої ролі кожного індивіда в конструюванні їм самим різноманітного соціального світу, відкритті нових перспектив для реалізації в ньому.

Список використаних джерел

1. Воровка М. І. Теорія і практика розвитку гендерної культури студентів вищих навчальних закладів України: (60-ті роки ХХ – початок ХХІ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.01. Кропивницький, 2019. 40 с.
2. Lacan J. The Function of Language in Psychoanalysis. *The Language of Self*; Ed. By A. Wilden. Johns Hopkins University Press, 1968.
3. Остин Дж. Л. Слово как действие. *Новое в зарубежной лингвистике*. 1986. Вып. 17. С. 22–131.
4. Butler J. Gender trouble: Feminism and the Subversion of Identity. London, New York : Routledge, 1990.
5. Лауретис Т. Риторика насилия. Рассмотрение репрезентации и гендера. *Антология гендерной теории / сост. и комментарии Е. И. Гаповой и А. Р. Усмановой*. Мн. : Прописи, 2000. С. 347–372.
6. Шлєіна Л. І. Гендер у філософському дискурсі. *Гендер. Екологія. Здоров'я* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 18 – 19 квітня 2019). Харків : ХНМУ, 2019. С. 182–183.
7. Шлєіна Л. І. Сутність компетентнісного підходу у вищій освіті. *«Філософські обрії сьогодення»* : зб. статей, тез і доп. учасн. V Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. Берегової Г. Д., Рупташ Н. В. Херсон : ДВНЗ «ХДАУ», 2017. С. 315–317. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/shn/naukova-dijalnist/konferenciji/>

*Олена Троїцька,
доктор філософських наук, професор,
завідувачка кафедри філософії
Дмитро Вакало,
аспірант кафедри філософії
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
(м. Мелітополь)*

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРАКСЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ФІЛОСОФІЇ ДО ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН АКСІОЛОГІЇ ПРИРОДИ

Актуальність питання пов'язана з необхідністю філософського підсилення сучасних інноваційних соціально-освітніх проєктів, яким потрібний методологічний, аналітичний, рефлексивно-критичний і ціннісно-смысловий потенціал філософії, як теоретичної форми світогляду. На основі аналізу досліджень і практичного досвіду встановлено фактичну обмеженість функціонального поля філософії через визнання значущості її тільки у площині методологічної й пізнавальної функцій та через тлумачення філософії як «служниці» наук.

Разом з тим, конструктивне розгортання змісту філософських специфічних побудов і філософської творчості, що представлені діалогом, конструюванням, діалектичним методом, феноменологічною редукцією та дискурсивним мисленням, важко не помітити у рефлексивно-оцінних, інтерпретаційних, аналітико-синтетичних та інших способах інноваційного пошуку. Саме тому є необхідність презентувати роль практичної і публічної філософії в інноваційному соціально-культурному русі, зокрема через використання комплементарності аксіологічного і праксеологічного підходів.

Відомо, що головне призначення філософії полягає у розробці граничних ціннісних орієнтацій, глобальних цілей, що зводяться до єдності людей та їх піднесення у вирішенні життєвих проблем до гармонійної реалізації людського потенціалу. Не можна заперечувати той факт, що сучасна антропологічна ситуація є певною невідповідністю між ставленням людини до природи та можливостями відновлення її балансу. Тому звернення до проблеми людини в аксіологічному, праксеологічному або духовно-практичному вимірах, які в особистісному житті постають інтеграцією в цілісність життєтворчості, слід визнати більш, ніж своєчасним. Отже, Людина, маючи такі поос-можливості, повинна відповідати за все, що відбувається не тільки в суспільстві, але й у космосі, тобто вона має контролювати на рівні розуму (поос – грецьке «розум») вплив на природу і усвідомлювати вплив природи як суперсистеми на її «мікрокосм», тобто духовний світ.

Багатовекторність проблеми, навіть на перший погляд, породжує очевидність необхідних як дослідницьких, так і перетворюючих дій, критичний аналіз яких